

Dhima ya Bongo Fleva katika Maadili na Malezi kwa Jamii

M. B. Msuya na A. P. Lupokela

Ikisiri

Maadili na malezi ni nguzo mhimu sana katika mwenendo mzima wa maisha ya binadamu. Historia ya jamii zetu inaonesha kwamba suala la maadili na malezi lilizingatiwa sana na lilifundishwa tangu maisha ya utotoni. Miongoni mwa mbinu zilizotumika katika kufundishia maadili na malezi ni nyimbo. Hivyo, makala haya yana lengo la kuonesha umuhimu wa nyimbo za Bongo Fleva katika jamii kwa upande wa maadili na malezi.

1.0 Utangulizi

Muziki wa Bongo Fleva una mashiko sana katika jamii yetu kwa sasa. Hii ni kutokana na mabadiliko ya mfumo wa maisha kisiasa, kiuchumi na kiutamaduni. Hata hivyo kuna mawazo tofauti kwa wanajamii kuhusu muziki huu. Baadhi ya watu wanaona kwamba muziki huu unapotosha jamii. Mawazo haya, pamoja na mambo mengine, hutokana na uchezaji, mavazi, mitindo ya maisha na matumizi ya lugha katika uimbaji wao. Muziki huu unapendwa sana na vijana ambao pia ni sehemu kubwa ya Watanzania (URT, 2002). Kwa wanafasihi, mashairi ya Bongo Fleva ni muhimu kwani ni sehemu ya kipera cha fasihi simulizi ya Kiswahili. Makala haya yanaangalia mchango (dhima) ya nyimbo za Bongo Fleva katika kutoa maadili na malezi kwa jamii. Ni ukweli usiopingika kwamba tamasha la 'Elimika na Bongo Fleva' litasaidia sana kutoa elimu kwa jamii ya Watanzania katika nyanja mbalimbali.

2.0 Mchango wa Bongo Fleva katika Maadili na Malezi kwa Jamii

Kabla ya kuelezea mchango wa muziki huu katika jamii yetu ni vema tufafanue dhana hizi tatu, Bongo Fleva, Maadili na Malezi. Bongo Fleva inaweza kufafanuliwa kwa ufupi kuwa ni muziki wa kizazi kipya, muziki ambao umeibuka kutokana na kuingia kwa muziki wa *Hip hop* kutoka kwa Wamarekani Weusi. Muziki huu unajidhihirisha kutokana na matumizi ya midundo na majigambo ya wanamuziki husika. Hapa Tanzania Bongo Fleva ina asili ya vijana wa jiji la Dar-es-Salaam ambao walianza kuimba wakiwa ufukweni. Kwa sasa muziki huu umeenea nchini kote na kusawiri neno la 'Bongo' linalomaanisha Tanzania. Kwa mujibu wa *Kamusi ya Kiswahili Sanifu* (2004: 212, 219) maadili ni neno lenye maana ya mwenendo mwema; onyo au mafundisho yatolewayo kwa njia ya hadithi au shairi na yenye nia ya kufundisha mafundisho mazuri. Malezi maana yake ni njia ya ukuzaji wa mtoto kwa kutarajiwa kufuata tabia na mwenendo unaostahili, makuzi, funzo. Kutokana na maana hizo tunaweza kusema kwamba maadili na malezi

yanasisitiza mtu kuwa na tabia njema zinazokubalika katika jamii husika. Hivyo kuelimika na Bongo Fleva na maadili/malezi kwa jamii ni kupata ujuzi, mafunzo, tabia na mwenendo unaofaa. Vijana wengi nchini Tanzania wanaupenda muziki wa Bongo Fleva hivyo ni rahisi kupitisha mafunzo muhimu na kuwafikia. Tangu kale nyimbo katika jamii zimekuwa zikitumika katika kuburudisha na kuelimisha wanajamii katika taratibu za maisha ya kila siku. Tangu jamii za asili, nyimbo ziliambatana na shughuli za kila siku kama vile kilimo, uvuvi, kutwanga na shughuli nyingine za kijamii. Hebu tuangalie dhima ya mashairi/nyimbo za Bongo Fleva katika malezi kama ifuatavyo:

2.1 Maadili/Malezi kwa Jamii katika Elimu

Elimu ya kujua kusoma na kuandika ni muhimu sana katika kupambana na maisha. Dunia ya leo inahitaji watu wenye ujuzi wa mambo mbalimbali. Ujuzi huu hupatikana kwa kusoma vitabu, makala, majarida na maandishi mengineyo. Muziki wa Bongo Fleva unaiadilisha jamii juu ya umuhimu wa kupata elimu. Kwa mfano tunalionga hili katika wimbo wa Daz Baba *Elimu Dunia*:

Elimu dunia mwenzenu niliikataa
Elimu dunia mwenzenu niliikataa
Nilipenda maasi nimekumbwa na balaa
Maisha yangu yote naishia mfungwa.
Elimu Dunia.

Mwimbaji anatoa maadili ya kutambua thamani ya elimu katika maisha na kuizingatia kwani unapoikosa unaweza kupata matatizo mengi kama yeye yalivyomfika na hata kuishia kifungoni.

2.2 Maadili/Malezi kwa Jamii katika Mila na Desturi

Katika jamii yetu bado kuna mila nzuri zinazohitaji kuendelezwa. Kwa mfano, mavazi ya heshima, vyakula vya asili, na taratibu za kusaidiana katika matukio ya raha na shida. Mila na desturi hizi ni sehemu ya utamaduni na ndio utambulisho wa jamii husika. Muziki wa Bongo Fleva kwa kutambua umuhimu wa mila na desturi unaiadilisha jamii kuzingatia mila na desturi hizo. Tuangalie mistari michache ya wimbo uitwao *Mi Mmasai* wa marehemu Abel Loshilaa Motika maarufu kama Mr. Ebbo,

Nadumisha mila zile wengine nasindwa
Mi Mmasai bwana nasema mi Mmasai
Naruhusu kusangaa kwa wageni na wenyeji
Mi Mmasai bwana nasema mi Mmasai

Mwimbaji anasifia mila na desturi za Kimasai kwa uhalisia kwani kabila la Wamasai bado linaendeleza mila zao. Kwa kupitia wimbo huu Watanzania

wanahimizwa na wanajifunza umuhimu wa kuendeleza mila na desturi za jamii zao.

2.3 Maadili /Malezi kwa Jamii katika Siasa

Ili jamii iendeleo kisiasa ni lazima iwe na viongozi bora. Kiongozi mwenye maadili na malezi mazuri tangu utotoni hufanya kazi yake kwa maslahi ya jamii nzima. Mwimbaji Joseph Haule maarufu kama Profesa Jay katika wimbo wake *Ndiyo Mzee* anatumia kejeli kwa lengo la kuwakosoa wanasiasa wenye tabia zisizofaa. Katika wimbo huu msanii anatoa mafunzo kwa wanajamii juu ya tabia za wanasiasa walio wengi. Tabia hizo anazosisawiri ni pamoja na uongo, ahadi hewa na uongozi kwa maslahi binafsi. Haya yanaonekana katika ubeti ufuatao:

Cha kwanza nitachofanya nitafuta umaskini
Wanafunzi mkafanyie *practical* mwezini kwenye
Mahospitali nitamwaga dawa kama mchanga
Na nitafungua akaunti kwa kila mtoto mchanga....
Je! Wananchi mmesikia? (ndiyo mzee)
Kuwa huyo jamaa hatufai (ndiyo mzee)
Na anafaa kumchukia (ndiyo mzee)
Hatumtaki aondoke zake (ndiyo mzee)
Tunahakikisha hatumchagui (ndiyo mzee)
Kwa sababu huyu jamaa ni mmafiki (ndiyo mzee).

Tunaelezwa hapa na Profesa Jay kwamba wanasiasa walio wengi wana tabia ya kutoa ahadi ambazo hazitekelezeki. Hata hivyo mwishoni mwa ubeti huo msanii anabainisha kwamba viongozi wa aina hii hawatufai. Mafunzo yanayotolewa hapa ni kwamba viongozi wanatakiwa waache tabia ya uongo na ahadi ambazo hazitekelezeki.

2.4 Maadili/Malezi kwa Jamii katika Ndoa

Katika hali halisi ya maisha suala la ndoa linahitaji uaminifu. Mmoja anapokiuka makubaliano na uaminifu, migongano hujitokeza na hata ndoa huweza kuvunjika. Wimbo *Presha* wa Hafsa Kazinja akishirikisha Banana Zorro unaiadilisha jamii juu ya jambo hili:

Hafsa: Vipi kuhusu Anita...acha yule Rose mwenye mtoto wako,
Banana: Kitanda hakizai haramu, yule kweli damu yangu, nisamehe
Hafsa: Vipi kuhusu Anita
Banana: Mh. Anita mbona sikumbuki
Hafsa: Mbona kigugumizi
Banana: Sababu waniona mwizi
Hafsa: Mbona kigugumizi mapenzi yamekwisha siku hizi.

Katika mistari hii michache msanii anaifunza jamii juu ya umuhimu wa uaminifu katika ndoa na madhara yanayoweza kupatikana ikiwa uaminifu utakosekana, Zaidi ya kuibua migogoro madhara mengine ya kukosekana kwa

uaminifu katika ndoa ni mimba zisizotarajiwa na ongezeko la watoto wanaozaliwa nje ya ndoa. Hivyo msanii anaitaka jamii, na hasa wanandoa, kuheshimu ndoa zao ili ziwe mfano mzuri wa kuigwa na watoto wao.

2.5 Maadili/Malezi kwa Jamii kuhusu UKIMWI

Wanamuziki wengi wanatunga nyimbo zao kwa lengo la kuelimisha jamii jinsi ya kuutokomeza ugonjwa wa UKIMWI. Mwimbaji Ferooz Mrisho katika wimbo wa *Starehe* anasema:

Hapa nilipo mimi niko kitandani,
Starehe zimeniweka matatani,
Kupona tena mimi haiwezekani,
Masela wangu ndugu zangu buriani,
Kwa herini, kwa herini, kwa herini
Wabara na Visiwani kwa herini,
Migomigo Sinza kwa herini,
Hamtaniona tena duniani.

Mawazo yanayosisitizwa katika wimbo huu ni kuzingatia maadili mazuri kwa kuepuka tamaa na starehe zinazozidi mipaka. Wimbo unaibua hisia za huzuni, majonzi na hofu ya kifo kinachosababishwa na ugonjwa wa UKIMWI.

2.6 Maadili/ Malezi kwa Jamii katika Lugha

Lugha ni kipengele muhimu sana katika kutolea mafunzo yoyote. Moja ya sifa za muziki wa Bongo Fleva ni kuchanganya ndimi au matumizi ya lugha mchanganyiko na matumizi ya maneno ya mtaani. Matumizi haya ya lugha yanachukuliwa na baadhi ya watu kwamba hupotosha maadili. Hata hivyo hatuna budi kuelewa kuwa matumizi ya lugha yanategemea muktadha, wakati na mada. Hivyo nyimbo ambazo zimechanganya lugha si vizuri kuziona moja kwa moja kuwa ni za upotoshaji, jambo la msingi ni muktadha unaolengwa. Hata hivyo maprodyuza hawana budi kuchuja ili kuona ni lugha ipi inafaa kabla ya wimbo kutolewa. Vijana ndio wahusika wakuu hivyo hata lugha wanayotumia inatakiwa kuonesha uhalisia wa maisha. Kwa mfano, matumizi ya misimu katika wimbo wa Kherry Sameer Rajab maarufu kama Mr. Blue anasema:

Mimi na demu wangu tumepiga pamba za blue.
Hata simu gari pia ni vya blue.

Misimu kama *demu* kwa maana ya msichana na *pamba* kwa maana ya nguo nzuri haina ubaya wowote. Dhima ya misimu katika nyimbo za Bongo Fleva imejadiliwa pia na Omari (2009, 2011). Misimu hii ni muhimu kwa ajili ya mawasiliano na utambulisho baina ya watumiaji wake. Kila kitu hubadilika kulingana na matukio ya maisha. Hivyo mitindo ya lugha nayo huendana na wakati na watumiaji wake. Matumizi mbalimbali ya lugha kisanaa katika kazi

husika husaidia kupitisha ujumbe vizuri.

3.0 Matatizo Yanayojitokeza katika Muziki wa Bongo Fleva

Mbali na mchango mkubwa wa nyimbo za Bongo Fleva katika malezi na maadili, hatuna budi pia kugusia mambo ambayo kwa namna moja ama nyingine yanatatiza sanaa hii:

Waimbaji wengi wa Bongo Fleva wanalalamika kwamba wanarekodi muziki kwa mikataba isiyowapa faida na pengine kutoa hakimiliki ya albamu zao kwa kupewa zawadi tu, huku mapromota wakineemeka kwa kupata faida kubwa.

Baadhi ya watu kuamini kwamba muziki wa Bongo Fleva unapotosha utamaduni wetu hasa kutokana na lugha inayotumika, inaonekana ni lugha ya matusi/kihuni.

Umaskini ambao huwafanya vijana wengi washindwe kuendeleza vipaji vyao. Kampuni ya Benchmark Production inatoa mchango mkubwa katika kuinua vipaji vya wasanii. Hata hivyo ni vijana wachache wanaopata nafasi ya kushiriki.

Mapromota na maproduza hurekodi nyimbo bila kuangalia kama lugha na mavazi yanayotumika yanazingatia maadili na malezi katika jamii.

4.0 Maoni na Mapendekezo

Mapendekezo machache pia hayana budi kuzingatiwa na wadau mbalimbali ili kuboresha sanaa hii:

Sera ya elimu ianzishe somo la muziki kuanzia shule za msingi ili kutambua na kuendeleza vipaji vya watoto.

Wazazi wawape watoto wao uhuru na misaada katika kushiriki mashindano mbalimbali yanayolenga kuendeleza vipaji vya wasanii.

Wasanii wa Bongo Fleva wanatakiwa kuwa na ujasiri, ubunifu na nia ya kufanya kazi kwa bidii kwa kutumia vipaji vyao kama anavyosema Ambwene Yessaya; "Mwaka huu ni wa kufanya mapinduzi katika muziki wangu... sitaki mchezo" (Gazeti la *Bingwa*, 2010). Pia, msanii wa vichekesho Masanja Mkandamizaji anasema; "Usanii wangu unalipa, lakini unahitaji kuwa mbunifu zaidi. Mtu anatakiwa kuwa mbunifu ili aendelee kuwavutia wengi kwa sababu watu hupenda mambo mapya."

Serikali iwaunge mkono wasanii wa Bongo Fleva kwa kutambua mchango wao katika jamii kama inavyounga mkono timu za michezo mbalimbali.

Kuwe na chombo maalumu cha kuhakiki miziki kabla haijaanza kuuzwa/kupigwa redioni au kwenye televisheni.

5.0 Hitimisho

Makala haya yameangalia dhima ya nyimbo za muziki wa kizazi kipya au Bongo Fleva katika malezi na maadili kwa jamii. Mbinu na mitindo ya uwasilishaji huwawezesha wasikilizaji/watazamaji kuburudika na wakati huohuo wakipata mafunzo mbalimbali. Muziki huu umeshapata mashiko katika jamii yetu kwa sababu watu wengi huusikiliza kupitia redio na televisheni. Pia, soko huria limesaidia kuongezeka kwa sehemu/vituo vya kurekodia. Jamii inatakiwa iwe na mwelekeo chanya kuhusu ujuzi, maarifa na stadi za maisha tunazozipata katika muziki huu. Hivyo wasanii na maprodyuza wazingatie utunzi na uwasilishaji wa nyimbo unaoendana na maadili ya utamaduni wetu.

Marejeleo

- Chachage, C. S. L. (2002). "Ndani ya Bongo: Utamaduni na Migogoro ya Utamaduni", Paper presented at the Tenth Conference on the Political Environment in Tanzania, 17TH – 18th September, Dar es Salaam.
- Kezilahabi, E. (1981). 'Ushairi na Nyimbo katika Utamaduni wetu' katika *Urithi wa Utamaduni Wetu*. Dar-es-Salaam: Tanzania Publishing House.
- Mulokozi, M.M. (1989). 'Tanzu za Fasihi Simulizi' katika *MULIKA*. Dar-e-Salaam: Taasisi ya Uchunguzi wa Kiswahili.
- Omari, S. (2009). 'Tanzanian Hip hop Poetry as Popular Literature', *Tasinifu ya Uzamivu (Haijachapishwa)*, Dar es Salaam: Chuo Kikuu cha Dar es Salaam.
- Omari, S. (2011). 'The Role of Slang in Understanding Bongo Fleva Content and Culture', in *Readings in Ethnomusicology*, Department of Fine and Performing Arts, University of Dar es Salaam.
- Taasisi ya Elimu, (1996). *Kiswahili 2, Kidato cha Pili*. Dar-es-Salaam: Oxford University Press.
- TUKI. (2004). *Kamusi ya Kiswahili Sanifu*. Dar-es-Salaam: Oxford University Press.
- Bingwa, (2010), *Toleo Na. 2618, Ijumaa 8*
Fema July - September 2007
Fema April- June, 2008
Fema October - Desember, 2009
URT (2002), *Tanzania Census 2002*.

Diskografia

- Daz Baba. (2006). *Elimu Dunia*. GMC Wasanii Promoters Ltd, Dar-es-Salaam.
- Mr. Blue. (2004) *Mr. Blue*, Wananchi Stores. Dar-es-Salaam.
- Profesa Jay. (2003), *Mapinduzi Halisi*. Dar es Salaam: GMC Wasanii Promoters.
- Ferooz. (2005). *Starehe* Audiocassette. Dar es Salaam: Bongo Records.